

EVROPSKA UNIJA IN SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

Svetovna trgovinska organizacija (STO) si prizadeva, da bi zagotovila mednarodni trgovinski sistem, ki bi temeljil na pravilih. Kljub zastoju v trgovinskih pogajanjih se iščejo načini za posodobitev pravil STO in obravnavanje novih globalnih izzivov. Evropski parlament od začetka veljavnosti Lizbonske pogodbe skupaj s Svetom nastopa v vlogi sozakonodajalca in ima pomembno vlogo pri nadziranju mednarodne trgovinske politike.

V prvih desetletjih 20. stoletja so postali odnosi med državami zaradi trgovinskih vprašanj vse kompleksnejši, zato je bila potrebna platforma, ki bi olajšala in urejala trgovinske odnose. S Splošnim sporazumom o carinah in trgovini (GATT) iz leta 1947 so se odprle možnosti za razprave za okroglo mizo, oblikoval se je večstranski pristop k trgovini, poleg tega pa je bil uveden sistem mednarodno priznanih pravil o trgovini. Temeljna zamisel je bila ustvariti enake konkurenčne pogoje za vse članice in v ta namen bistveno znižati carine in druge ovire za trgovino ter odpraviti diskriminatorno obravnavo v mednarodni trgovini^[1].

Z razvojem mednarodne trgovine, ki ni več vključevala le menjave blaga, temveč tudi storitev in zamisli, se je sporazum GATT preoblikoval in institucionaliziral kot Svetovna trgovinska organizacija. Ta je bila ustanovljena leta 1995 po zaključenem urugvajskem krogu pogajanj, združila pa je prejšnje trgovinske sporazume – sporazum GATT, sporazum o kmetijstvu, sporazum o tekstilu in oblačilih – ter druge splošne sporazume, med katerimi sta bila najpomembnejša Splošni sporazum o trgovini s storitvami (GATS) in Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine (TRIPS). Februarja 2017 je začel veljati prvi večstranski sporazum od ustanovitve Svetovne trgovinske organizacije, in sicer sporazum o olajševanju trgovine. Poleg tega se preučujejo zamisli o tem, kako v Svetovno trgovinsko organizacijo vpeljati novosti, ki bi lahko sistem posodobile, na primer na področjih e-trgovine, spodbujanja naložb in industrijskih subvencij, da bi bil učinkovitejši in bi se lahko prilagajal hitro spreminjajočemu svetu trgovine.

Iz statističnih podatkov je razvidna jasna povezava med prosto in pravično trgovino ter gospodarsko rastjo. Ustanovitev Svetovne trgovinske organizacije je bil pomemben korak k celovitejšemu in s tem bolj dinamičnemu mednarodnemu trgovinskemu sistemu. Svetovna trgovinska organizacija si prizadeva za spodbujanje proste trgovine, tako da zagotavlja, da države s pogajanjmi še naprej odpravljajo ovire za trgovino. Danes

[1]Sporazum GATT (1947), uvodni odstavek.

dve tretjini članic Svetovne trgovinske organizacije predstavljajo države v razvoju, kar gospodarstvom v tranziciji in najmanj razvitim državam omogoča, da s pomočjo proste trgovine napredujejo pri svojih razvojnih prizadevanjih.

MEHANIZEM ZA REŠEVANJE TRGOVINSKIH SPOROV

Eden največjih dosežkov Svetovne trgovinske organizacije je utrditev organa za reševanje sporov, ki ima pristojnost odločanja v trgovinskih sporih in lahko svoje odločitve tudi izvršuje. Mehanizem za reševanje trgovinskih sporov deluje na podlagi sistema predhodno opredeljenih pravil, članicam organizacije pa omogoča, da ne glede na politično težo ali gospodarski vpliv vložijo pritožbe zaradi domnevnih kršitev pravil STO in zahtevajo odškodnino. S tem mehanizmom se je zmanjšala uporaba enostranskih obrambnih ukrepov, h katerim so se države običajno zatekale prej in na katere so se mnoge prizadete države odzivale s povračilnimi ukrepi, kar je pogosto privedlo do pravih trgovinskih vojn.

Doslej je sistem Svetovne trgovinske organizacije za reševanje sporov zagotavljal, da močnejše članice ne prevladajo nad šibkejšimi, določal pa je tudi jasna pravila o povračilnih ukrepih. Vendar pritožbeni organ v bistvu ne deluje več, ker se je njegovim članom iztekel mandat, prosti položaji pa niso zapolnjeni. Da bi to stanje odpravila, je EU skupaj z 22 članicami STO sprožila pobudo za alternativni mehanizem, imenovan večstranska začasna ureditev za arbitražo pritožb (MPIA). Sestavlja ga 10 arbitrov, ki bodo obravnavali pritožbe na poročila ugotovitvenih svetov STO v okviru te ureditve.

EU je že vse od ustanovitve Svetovne trgovinske organizacije ena največjih uporabnic njenega sistema za reševanje sporov. Sodelovala je že v 187 primerih reševanja sporov, 102-krat kot pritožnica, 85-krat pa se je morala zagovarjati^[2]. V drugih 200 primerih je zaprosila za status „tretje stranke“, ki članicam Svetovne trgovinske organizacije omogoča spremljanje sporov, v katerih so udeležene druge stranke. EU, ki jo zastopa Evropska komisija, si je že velikokrat prizadevala za boljše in jasnejše sporazume Svetovne trgovinske organizacije, ko je od delovnih teles in pritožbenega organa te organizacije zahtevala odločitve.

Evropski parlament pozorno spremlja potek sporov, v katerih je udeležena EU. Njegov Odbor za mednarodno trgovino predstavlja svoja stališča o trgovinskih sporih v obliki poročil, javnih predstavitev in ustnih vprašanj Komisiji in Svetu. To velja na primer za spor Airbus-Boeing med EU in ZDA.

KROG POGAJANJ IZ DOHE IN NADALJNJE SPREMEMBE

Članice Svetovne trgovinske organizacije od leta 2001 sodelujejo v splošnem krogu večstranskih trgovinskih pogajanj, znanem pod imenom krog pogajanj iz Dohe ali razvojna agenda iz Dohe, katerega glavni cilj je postaviti razvoj v središče svetovnega trgovinskega sistema. Cilj pogajanj iz Dohe je zagotoviti državam v razvoju vse večjo vlogo in okrepiti njihovo sposobnost, da bi lahko izkoristile mednarodno trgovino, ter jim pomagati, da bi se uspešneje borile proti revščini.

[2]Podatki z dne 30. septembra 2020: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm

Razvojna agenda iz Dohe, ki še vedno poteka, je že na začetku temeljila na načelu „ene zaveze“^[3]. Enako kot v prejšnjih krogih se tudi v tem skuša trgovina dodatno liberalizirati.

Razvojna agenda iz Dohe temelji na treh stebrih:

1. dostop do trga za kmetijske proizvode (vključno s carinskimi tarifami in subvencijami), za industrijske izdelke (tako imenovani dostop do trga za neindustrijske proizvode) in za storitve,
2. pravila, na primer o spodbujanju trgovine, in protidampinška pravila ter
3. razvoj.

Pogovori so vseeno obtičali na mrtvi točki zaradi nekaterih pomembnih vprašanj, v največji meri povezanih z dostopom do trgov. Največje razlike so med stališči močnejših držav v vzponu in stališči industrijskih držav ali blokov v zvezi s tem, kako bi bilo treba preoblikovati mednarodni trgovinski sistem.

EU je podprla začetek širokega in ambicioznega kroga pogajanj, saj je menila, da bodo na ta način vse udeleženske deležne gospodarske rasti in razvoja, to pa bo tudi omogočilo sklepanje nujnih kompromisov. Kljub velikim prizadevanjem številnih udeleženk (zlasti EU) uspešnega zaključka pogajanj še ni na vidiku.

Da bi se pogajanja iz Dohe vendarle premaknila z mrtve točke in bi se omejil protekcionizem, si članice Svetovne trgovinske organizacije prizadevajo za dogovore na manj spornih področjih, kar bi lahko pomembno prispevalo k izpolnjevanju razvojnih ciljev. Decembra 2013 je prišlo do sklenitve prvega večstranskega pravnega instrumenta od ustanovitve Svetovne trgovinske organizacije pred 22 leti – sporazuma o olajševanju trgovine. Dve leti pozneje, decembra 2015, je bil nov konkreten premik dosežen s sklenitvijo sporazuma o pravilih za omejevanje podpore škodljivemu dampu pri izvozu kmetijskih izdelkov, kar je še posebej pomembno za najmanj razvite države.

Čeprav ta pozitivna premika v primerjavi s prvotno agendo iz Dohe nista tako zelo daljnosežna, pa vseeno potrjujeta zavezanost večstranskemu trgovinskemu sistemu, na kar še zlasti kaže začetek veljavnosti sporazuma o olajševanju trgovine februarja 2017. Odpirata pot k prenovitvi Svetovne trgovinske organizacije, da bi se začeli obravnavati novi svetovni trgovinski izzivi in bi se prispevalo k utrjevanju večstranskih trgovinskih pravil. Evropski parlament pozorno spremlja pogajanja Svetovne trgovinske organizacije in je sprejel že več poročil o stanju teh pogajanj.

Parlamentarna konferenca o Svetovni trgovinski organizaciji, ki jo soorganizirata Evropski parlament in Medparlamentarna unija, omogoča redno konstruktivno sodelovanje (več informacij o konferenci v nadaljevanju). Parlament je večkrat pozval k ponovnemu začetku pogajanj in pri tem poudaril pomen kroga pogajanj iz Dohe za svetovno trgovino in gospodarski razvoj.

Parlament tudi tesno sodeluje v pogajanjih o bolj omejenih sporazumih. Decembra 2015 je napotil delegacijo na ministrsko srečanje Svetovne trgovinske

[3] Načelo „skupne zaveze“ pomeni, da „nič ni dogovorjeno, dokler ni vse dogovorjeno“.

organizacije v Nairobi, decembra 2017 pa v Buenos Aires. Še naprej bo spremljal razvoj dogodkov v tej organizaciji, zlasti ob naslednjem ministrskem srečanju, ki bo potekalo junija 2021.

EU IN SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

Doslej je imela EU osrednjo vlogo pri razvoju mednarodnega trgovinskega sistema po drugi svetovni vojni. EU trenutno preučuje zamisli za posodobitev Svetovne trgovinske organizacije^[4].

Kot sporazum GATT (in pozneje Svetovna trgovinska organizacija) je bila tudi Evropska unija prvotno zasnovana zato, da bi odpravili carinske ovire in spodbudili trgovino med njenimi državami članicami. Enotni trg EU je deloma nastal po zgledu načel in prakse sporazuma GATT. Unija je bila vedno ena glavnih zagovornic učinkovite mednarodne trgovine, ki temelji na načelu pravne države. Tak sistem omogoča, da imajo podjetja pravičen dostop do tujih trgov, s čimer se podpira gospodarska rast doma in v tretjih državah, zlasti v manj razvitih.

Skupna trgovinska politika EU je področje, na katerem ima Unija popolno in izključno pristojnost. Evropska unija v Svetovni trgovinski organizaciji namreč nastopa kot samostojen subjekt in jo zastopa Komisija, ne pa države članice. Komisija se pogaja o trgovinskih sporazumih in zastopa interese EU pred organom Svetovne trgovinske organizacije za reševanje sporov v imenu vseh 28 držav članic. Pri tem se s Svetom in Evropskim parlamentom redno posvetuje ter jima poroča o vsebini in strategiji za večstranske razprave. Svet in Parlament sta po določilih Lizbonske pogodbe sozakonodajalca in tako enakovredno odločata o mednarodnih trgovinskih zadevah.

EU si v okviru Svetovne trgovinske organizacije prizadeva za večstranski okvir za trgovinska pogajanja, s katerim bi dopolnili dvostranska pogajanja. Vseeno je EU zaradi zastoja v krogu pogajanj iz Dohe in dejstva, da so drugi trgovinski partnerji ponovno začeli uporabljati dvostranske sporazume, prisiljena ponovno razmisliti o svoji dolgoletni strategiji in obnoviti regionalna in dvostranska pogajanja.

Trenutni zastoji pogajanj v Svetovni trgovinski organizaciji so tudi pokazatelj, da se je mednarodni trgovinski sistem v zadnjih 20 letih korenito spremenil. Sistem se je spremenil, v njem pa imajo osrednjo vlogo novi akterji, v glavnem države v tranziciji in države v razvoju. Nekaterim državam v razvoju je liberalizacija mednarodnega trgovinskega sistema koristila, saj doživljajo fazo trajne gospodarske rasti brez primere. EU se te nove dinamike dobro zaveda. Opozarja, da je treba preseči zgolj dogovarjanje prek pogajanj, ki so zaznamovala zadnja leta, in se usmeriti v inovativne pristope ter večjo pozornost nameniti regulativnim vprašanjem namesto carinskim tarifam.

PARLAMENTARNA KONFERENCA O SVETOVNI TRGOVINSKI ORGANIZACIJI

Parlamentarno konferenco o Svetovni trgovinski organizaciji skupaj organizirata Evropski parlament in Medparlamentarna unija, namenjena pa je mednarodni

[4]Sporočilo za javnost o [celostnemu pristopu Evropske komisije k posodobitvi Svetovne trgovinske organizacije](#).

krepitevi demokracije z vključitvijo parlamentarne razsežnosti v večstransko trgovinsko sodelovanje.

Prvo uradno parlamentarno srečanje v Svetovni trgovinski organizaciji je bilo decembra 1999 na ministrski konferenci Svetovne trgovinske organizacije v Seattlu. Evropski parlament in Medparlamentarna unija sta se leta 2001 dogovorila, da bosta združila svoja prizadevanja in sponzorirala parlamentarno srečanje med konferenco Svetovne trgovinske organizacije v Dohi. Na tem srečanju so bili oblikovani temelji za sedanjo parlamentarno konferenco o Svetovni trgovinski organizaciji.

Gre za forum, na katerem lahko poslanci parlamentov z vsega sveta izmenjajo mnenja, informacije in izkušnje o mednarodnih trgovinskih vprašanjih. Udeleženci spremljajo dejavnosti Svetovne trgovinske organizacije, spodbujajo njeno učinkovitost in pravičnost, se zavzemajo za preglednost njenih postopkov, skušajo izboljšati dialog med vladami, parlamenti in civilno družbo, vplivajo na smer razprav v tej organizaciji in krepijo zmogljivosti nacionalnih parlamentov v mednarodnih trgovinskih zadevah.

Parlamentarna konferenca o Svetovni trgovinski organizaciji se srečuje med ministrskimi konferencami Svetovne trgovinske organizacije. Zadnje srečanje je potekalo v Ženevi 6. in 7. decembra 2018.

Wolfgang Iglar
10/2020

